մլաս, ընդունակ կրթութեան և կատուի պէս խաղասէր. ձայնն արջի ձայնին կը մօտենայ. և թէ որ փայփայուի, կատուի փայփայանաց ատեն հանած ձայնին նման ձայներ կը հանէ։ Արջկատուին ձագը կծիկի մը պէս փաթութեալ կը ծնանի, գլուխն աղիովը ծածկեալ։

ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԿԵՆԴԱՆԵԱՑ

Փոխանակ կենդանեաց բարձրագոյն վախճան ու նպատակ ընծայելու և գոգցես մարդոյ հաւասարելու, ինչպէս կ'ընէ այժմեան չնչահաւատութիւնը, շատ աւելի բանաւոր կը թուի ըսելն որ կենդանիք տնկոց պէս մարդկան ծառայելու և երկրագունտս զարդարելու համար ստեղծուած են։

Տնկոց նկատմամբ մեր ըսածն ամենայայտնի է, ուստի աւելորդ կը համարիմք երկայնաբանել հօս. բաւական է հարցընել միայն անապատն ուղևորող ճանապարհորդին թէ ինչպէս կը տագնապին զինքն նորա անձկութեամբ և երկիւղիւ այն մեռելատիպ երաշտացեալ միայնութիւնքը, զորս ստիպեալ է հատանել առանց դոյզն կանաչութեան կամ կաթիլ մը ջրոյ հանդիպելու. որ եթէ գիպուածով փոքրիկ ովասիսի մը պատահելու ըլլայ, կ'ողջունէ զայն իբրև երկարժամանակեայ բացակայ բարեկամ, և վախճան կը համարի զայն իր անտանելի նեղութեանցը։ Բոլոր բուսական աշխարհը կամ թագաւորութիւնը մեծամեծ ծառայութիւններ կրնայ մատուցանել մարդկան, և կան մէկ քանի բոյսեր որ նոյն իսկ ինքն յինքեան հարստութեան աղբիւր են։ Մեքսիկեան ճեղկարգենին (agave) օրինակի համար, օգտակար է իր ամեն մասամբը. արմատէն չուան կը շինուի, բունէն՝ ատաղձ, փուշէն՝ գամ և ասեղ։

Այս տունկին տերևին մէջ տեղը փոսորակ մը կը ձևանայ, ուր կը լեցուի ամեն օր քաղցրահամ ու պայծառագոյն հեղանիւթ մը, և գրեթէ տարւոյ չափ անդադար կը նորոգուի։ Թանձրացնելով այս հեղանիւթը՝ կը փոխակերպի 'ի շաքար, որ եթէ խառնուի ընդ ջրոյ, յետ չորեքօրեայ կամ հնգօրեայ խմորման՝ կծու համ կ'առնու. որոյ վրայ եթէ յաւելուս նարնջի և կամ՝ լիմոնի կճեպ, արբեցուցիչ զօրութիւն կը ստանայ։ Երկրագնտոյս ամեն կողմը աստուածային նախախնամ՝ տեսչութենէ պատրաստեալ իրեն յատուկ առանձին տունկերն ունի, բնակողաց պէտքին ու կարօտութեան յարմար. իսկ այն բանն որ ամենուն անհրաժեշտ կարևոր է, ամեն կողմ գրեթէ կը գտնուի, ինչպէս է արմտիքը, որ կը բուսնի սկսեալ 'ի բևեռաց մինչև ցհասարակածն, վասն զի ժողովրդոց ապրանաց գլխաւոր հիմն է։

Բայց դառնալով մեր առաջարկեալ նիւթոյն, կ'ըսեմք որ կենդանեաց մարդկան մատուցած ծառայութիւնքն և օգտակարութիւնքը բազմատեսակ են, և թէ որ ուղենայինք զամենքն ալ յիշատակել հօս, խօսքերնիս շատ կ'երկարէր, և թերևս չէինք ալ կրնար կատարելապէս մեր նպատակին հասնիլ, ինչու որ շատ կենդանիք որ 'ի սկզբան անօգուտ կը համարուէին, ըստ բարգաւաճելոյ արուեստից և գիտութեանց մեծ յարգ ստացան և պիտի ստանան։ Ուստի գլխաւորներն ու յայտնիները միայն նշանակենք հօս, որք մեծապէս նպաստամատոյց եղան աշխարհիս քաղաքակրթութեան ու յառաջդիմութեան գործոյն, ինչպէս են եզը, ձին, ուղտը, սրածայր եղջերուն, լաման, շունն, և այլք։

Եզը երկրագործութեան միակ նեցուկն է. ո՞րչափ անդաստանք անմշակ պիտի մնային՝ եթէ մարդ չունենար իրեն օգնական այս համբերող ու անխոնջ աշխատաւորը։ Եզը, կ'ըսէ Պիւֆֆոն, ձիու, իշու և ուղտի պէս յարմար չէ կրել բեռինս. թիկանց ու մարմնոյն ձևը արդէն կը ցուցընեն զայն. բայց պարանոցին թանձրութիւնն և ուսոցը լայնութիւնն յարմարաւոր ըրած են զնա 'ի լուծ։ Կարծես թէ մասնաւոր արօրի համար ստեղծուած է. մարմնոյն մեծութիւնն և դանդաղաշարժութիւնը, սրունից չափաւոր բարձրութիւնը, նոյն իսկ համբերատար ժուժկալութիւնն յաշխատանս, դաշտերը մշակելու և հողոյ զօրաւոր ու նորանոր արգելից յաղթելու համար ստեղծուած կը ցուցընեն զնա։ Ձին թէպէտ և եզին հաւասար զօրաւոր է մարմնով, բայց յարմար չէ այդպիսի աշխատանաց. նախ որ սրունքը սաստիկ բարձր են, շարժմունքն արագ և բուռն, և համբերութիւնը սակաւ, վասն որոյ և պատրաստ ապստամբելու իր առաջնորդին դէմ։

Եզը շատ տարիներ աշխատելէն ու ծերանալէն ետքն ալ, կը մատակարարէ մարդոյ իր մսովն առողջարար ու սննդարար կերակուր մը, և ճարտարութեան արուես-

digitised by A.R.A.R.@

տից զանազան օգտակար նիւթեր։ Եղջիւրն եթէ հալեցնեմք, ըստ զանազանութեան կաղապարաց զանազան ձև կ'առնու։ Ճարպը մոմեղինի կը ծառայէ, և կաշին խաղախորդութեան։ Ոսկրը գործեօք բանելով՝ կը փոխուի 'ի բազմատեսակ և զանազան առարկայս։ Բուրդը կը ծառայէ իբրև խուզածք պաստառագործաց ու թաղբագործաց. իսկ արիւնն առ 'ի մաքրել ու զտել զշաքար։ Բայց կովը բաց յաշխատանաց և 'ի մսոյ՝ կը մատակարարէ նաև կաթ՝ անդադար ամենեցուն, ուսկից կը շինուի՝ պանիր և կոգի։

Ձին (դարձեալ Պիւֆֆոն է որ կը խօսի) եզական կենդանի մ'է, որուն մարմնոյն ամեն մասանցը վրայ չափակցեալ համեմատութիւն կը տեսնուի. զոր եթէ բաղդատեմք ուրիշ կենդանեաց հետ, կը գտնեմք որ էշն տգեղ է մարմնով, առիւծը մեծ գլուխ մ'ունի, եզին սրունքը սաստիկ նուրբ ու կարճ է և անհամեմատ մարմնոյն, և ուղտը տձև է. իսկ ուրիշ մարմնով զօրաւոր կենդանիք, ինչպէս ռնգեղջիւրը, փիղն և ձիագետին ուրիշ բան չեն բայց եթէ մեծազանգուած անձև կենդանիներ։ Ջորքոտանեաց մէջ ծամելեաց աւելի կամ նուազ երկայնութիւնն իրենց աւելի կամ նուազ ապլշութեան նշան համարուած է. բայց ընդհակառակն ձիոյ ծամելիքը թէպէտ և սաստիկ երկայն է, բայց ոչ իշուն պէս ծանծաղամիտ է, և ոչ եզան նման ապուշ։ Գլխուն կանոնաւոր չափակցութիւնն ու պարանոցին և ուսոցը գեղեցկութիւնը վսեմական երևոյթ մը կու տան իրեն։ Աչքերը բացափայլ և ականջները գեղեցիկ ու համեմատական մեծութեամբ շինուած են. ոչ ցլու ականջին պէս կարճ և ոչ իշու ականջին պէս չափազանց երկայն։ Բաշքն որ վայելչաձև կ'իջնան գլխուն վրայէն, կը զարդարեն պարանոցը, և ուժոյ ու կորովութեան երևոյթ մը կու տան. իսկ առկախեալ և թանձր տուտը ծածկելով մարմնոյն վերջին մասը՝ կ'աւարտէ զայն վայելչութեամբ։

Ձին՝ ազնուական աջակից մարդոյ, շատ տեսակ ծառայութեանց կու գայ, ինչպէս երկրագործութեան, ուղևորութեան, որսորդութեան և պատերազմի, ուսկից մասնաւոր ախորժ կ'իմանայ։ Խառնաձայն աղաղակք և կոտորածք պատերազմի ամենևին չեն վախցներ զինքը, մանաւանդ թէ աւելի ևս կը վառեն ու կը բորբոքեն։ Բայց որ զարմանալին է, իր պատուոյն մեծապէս մրէժխնդիր ալ է. և իր այս յատկութիւնը միացեալ արագաշարժութեան հետ, նախանձելի ու սիրելի կ'ընեն զինքը զինուորական մարդոյ։ Բայց մէկ չի զարմանար 'ի տեսանելն որ իր այս եռանդուն աշխուժութեամբն հանդերձ հեզ ու դիւրահաւան է տալ զպարանոց իւր 'ի լուծ կառաց և բեռանց, հնազանդելով սանձակալին ամեն ակնարկութեանցը։

Ուղտը կարծես անոր համար ստեղծուած է յԱստուծոյ՝ որպէս զի անապատք անմատոյց չի մնան։ Արաբային երկնից պարգև կը համարի զայն, առանց որոյ օգնականութեան ոչ կրնար ապրիլ, ոչ առուտուր ընել և ոչ երթևեկել. որուն սովորական կերակուրն ուղտի կաթն է, միսը շատ ախորժահամ է իր քմացը։ Իսկ բուրդը որ կակուղ է և ամեն տարի կը փոխուի, կը ծառայեցնէ իրեն հիւսուածոյ զգեստներ շինելու։ Արաբացի ընտանիք մ'իր ուղտովն երջանիկ է, և ոչ միայն բանի մը չի կարօտիր, այլ և ոչ բանէ մը կը վախէ։ Եւ յիրաւի ձիոյ հաւասար զօրաւոր է ուղտը, և 'ի պահանջել հարկին գրեթէ 1200 քիլոմեդր տեղ կը կտրէ միաշունչ, ժամ մը միայն հանգչելով յաւուր, և կերածը քիչ մը չորցած խոտ և սոյն առանց ջրոյ։ Այս յատկութիւնն որ շատ յարգի է յանապատի, յառաջ գայ փորուն մէջ մէկ քանի ամենամեծ գեղձեր (glandule) ունենալէն, ուր կը պահէ անապական առաջուց առատութեամբ խմած ջուրը։ Երբ կենդանին կը տանջի 'ի ծարաւոյ, և պէտք կ'իմանայ կլլած կերակուրը մանրելու և որոճալով կակղելու, ջղաց պարզ կծկմամբ 'ի վեր կը հանէ փորին մէջ պահած ջուրէն քանակ մը և անով կը հալէ կերածը։ Բոլոր Ափրիկէի ու Ասիոյ մեծագոյն մասին վաճառականութիւնն այս հեզահամբոյր կենդանւոյն վրայ կը կայանայ, վասն զի կրնայ տանիլ թիկանցը վրայ 300էն մինչև 600 քիլոկրամ բեռ։ Ուղտը նաւ անապատի կոչուած է 'ի բանաստեղծից, իբրև հատանող անցանող զանսահման ովկիան աւազուց, որոց մէջ թէպէտ կը խրին ոտքերը, բայց ապահովութիւն ու հաստատութիւն մ'է իր քայլից։

Ինչ որ է ուղտն Արաբացւոց՝ նոյն է սրավար եղջերուն Լապոնացւոց համար։ Սառուցեալ կլիմայի մը տակ, ուր արեգական ճառագայթներն առ 'ի շեղ միայն կը ծագին, ուր գիշերքն երկայնին ամսօրեայ ժամանակ և ձիւնր կը ծածկէ զերկիր սկսեալ աշնան սկիզբէն մինչև գարնան վերջը, ուր տեղի ամառնային կանաչութիւնը մորենին է միայն, գիհին ու մամուռը, կրնա՞ր արդեօք Լապոնացին ապրել խաչամբք։ Բայց սրավար եղջերուն զոր դրեր է Աստուած այս կողմերս, կը մատա-

digitised by A.R.A.R.@

կարարէ բնակչաց զայն ամենայն որոց կը կարօտին։ Կը ձգէ զսայլ կամ զբալիբր, և կը քալէ ձիէն աւելի մուսպրութեամբ ու թեթևութեամբ։ Կարող է օրը 120 քիլոմեդր տեղ քալելու դիւրութեամբ, և այնպիսի ճարտարութեամբ կը սահի ձեան վրայ, որպէս թէ ըլլար հողոյ կամ խոտոյ վրայ։ Մինչև ամենքնտիր է ուտելու համար. բուրդէն գերազանց մուշտակ կը շինուի, որուն մորթն ալ ամենափափուկ և տեւական է։ Իսկ կաթը կովու կաթէն աւելի սննդական է. եղջիւրքն 'ի բաղում ստեղումս կը բաժնուին, և ամեն տարի կ'իյնան ու կը նորոգուին։

Նոյն իսկ և 'ի հարաւային Ամերիկա, ինչպէս 'ի Փիլի ու 'ի Բերու, կայ ափրիկեան ուղտին նման կենդանի մը, բայց աւելի պզտիկ, որ մեծամեծ ծառայութիւններ կ'ընէ տեղացւոց։ Լաման որ գրեթէ չորս ոտք բարձրութիւն ու վեց երկայնութիւն ունի, բեռ կը կրէ, և կու տայ ուրիշ կենդանեաց պէս կաթ, միս և ամենաբարակ բուրդ ու կաշի. ուստի կը ճշմարտի մեր ըսածը թէ չի կայ երկիր որ չունենայ հարիւրող ու աչխատասէր կենդանի մը, որ ձեռն տայ մարդոյ և ընծայէ ինքն զինքն յօգուտ նորա։

Շունը կրնայ գերազանց ու զգալի օրինակ համարուիլ այն փոփոխութեանց որոց ենթակայ են կենդանիք եթէ ընտանենան մարդոյ։ Շունն իր վայրենի վիճակին մէջ հաւասար ուրիշ մնակեր կենդանեայ՝ վայրագ ու արիւնախանձ է. բայց երբոր թագոր կը թողու իր այս բնութիւնն և կը հեզանայ առաւել քան զայլ ամենայն կենդանիս։ Թէպէտ որկրամոլ է, բայց երկար ժամանակ կրնայ դիմանալ անօթութեան, և գոհ կ'ըլլայ ո և է տեսակ ուտելեաց։ Պատմքան որ ունի մարսողական մեծ զօրութիւն, կը մարսէ ամենապիղծ ոսկրն անգամ։ Շունն արագընթաց է, և կրնայ հատանել առանց յոգնելու բաւական երկայնութիւնս ճանապարհի։ Կաւոյն ծակտիքը սաստիկ ամիսփեալ ըլլալուն՝ երբեք չի քրտնիր, նոյն իսկ ամառնային ամենասաստիկ ջերմութեամբ. և եթէ չատ տաքնայ՝ լեզուն գուրս կը հանէ և չարուն՝ նակ կը հեւայ, և կամ ինք զինքը ջուր կը ձգէ զովանալու համար։

Շանը հոտառութեան զգայարանը մեծ ուժ ունի, որուն չի կրնար հաւասարիլ ուրիշ ո և է կենդանի։ Այս գեղեցիկ յատկութիւններէն զատ, արթուն պահապան է տանց, անվեռս բարեկամ տղայոց, առաջնորդ կուրաց, պաշտպան խաչանց և սրամիտ օգնական որսորդաց, որոց ամենքն յարգի ու եղական յատկութիւններ են։ Բայց հօս գարձեալ տեղի տամք Պլիփոնի, որ ինքը խօսի այս կենդանւոյն վրայ։

Շունը, կ'ըսէ Պլիփոն, 'ի բաց առեալ մարմնոյն վայելչաձև գեղեցկութիւնն, եռանդուն բարքն, ոյժն և արագաշարժութիւնը, ունի 'ի ծայրագոյն աստիճանի այնպիսի ներքին բարեմասնութիւններ՝ որ զմարդ առ ինքն կը ձգէ ու կը սիրցնէ։ Ըստ ինքեան կրկնատ ու վառվռուն՝ միանգամայն վայրագ ու արիւնասէր բնաւորութիւն մը՝ զշունը քան զուրիշ ամեն կենդանի անմերձենալի պիտի ըներ, բայց կը տեսնենք որ կրթութիւնն այս ամեն բաներս 'ի բաց ձգել տուած է չան։ Ինք զինքը բոլորովին իր տիրոջը նուիրած է. և անոր առջին դրած է իր քաջասրտութիւնն ու հանճարը. կ'ըսպասէ անոր հրամանացն առ 'ի կատարել. կը խորհրդակցի անոր հետ, կը հարցնէ և կ'աղաչէ։ Փոքրիկ ակնարկութիւն մը բաւական է, կ'իմանայ մէկէն իր տիրոջը կամքը։ Թէպէտ չունի մարդոյնման լոյս մտաց, սակայն ունի զօրաւոր զգացողութիւն, և ասկէց աւելի հաւատարմութիւն և հաստատութիւն 'ի սէր. անփառասէր, անինքնասէր, անվրէժխնդիր և սիրելիաց. բոլորովին եռանդն, բոլորովին կրակ, բոլորովին հնազանդութիւն։ Աւելի զգայուն է 'ի յուշ բարեգործութեան քան չարագործութեան. չի կատղիր ընդդէմ արհամարհանաց, ներողամիտ կ'ըլլայ և կը մոռանայ։ Փոխանակ բարկանալու և ապստամբելու, նորանոր փորձից 'ի ներքոյ կը դնէ զինքը. կը լզէ զդրծին ցաւոց, այսինքն այն ձեռքը՝ որ եհար. հեծեծանք միայն ընդդէմ դառնայ, և զենընկէց առնէ զտէրն իր համբերութեամբ մանաւանդ և հպատակութեամբ քան ստամբակութեամբ։

Բոլոր աչխարհ լի է այս զարմանալի կենդանւոյն հետաքրքրական պատմութիւններովը. և ամեն օրն որ կ'անցնի՝ կը նշանակէ 'ի միտս ամենեցուն նշանաւոր դէպք մը չան յատկութեանց վրայ։ Աստուցմէ մին որ վերջերս պատահեցաւ 'ի Բարիզ արժանի կը համարիմք յիշատակութեան։

Գործաւոր ազգատ ընտանիք մը չուն մ'ունէր, որուն հետ կը բաժնէր իր ամեն օրեայ քրտամբ վաստակած հացը. բայց ինչպէս եղաւ որ աչխատութեան պակասութեան պատճառաւ և կամ յայլոց ազէտից՝ ստիպուեցաւ խնայութիւն ընել և ծախքը վաստակածին հետ 'ի համեմատութեան դնել։ Շունն որ մեծ էր և զօրաւոր ախորժակ ու ստամոքս մ'ունէր, ընտանեաց խեղճութեան հետևանքն զգացողն նախ ինքն եղաւ։ Քիչ մը ժամանակ ալ գտաւ

digitised by A.R.A.R.@

իր կերակուրը նոյն տունէն. բայց տանուտէրն վերջապէս 'ի հարկէն բռնադատեալ, մտածեց արտաքսել այդ տաղտկալի հիւրը։ Փորձեց նախ ընծայ տալ, բայց ընդունող մը չգտնուելուն, հարկեցաւ սպանութեան խորհրդոյն ձեռք զարնել։

Սէն գետը մօտ էր. ուստի լաւ և դիւրին համարեցաւ խեղդմամբ սպանութիւնը։ Այն առաւօտն որ շանը կենացը վերջինը պիտի ըլլար, սովորականէն աւելի սէր ու գութ ցուցուեցաւ խեղճ կենդանւոյն վրայ. անանկ որ բաժանումն առանց արտասուաց անհնարին եղաւ։ Ամենէն աւելի տանտիրոջ սիրտը ելած էր, որուն կ'իյնար դահճութեան պաշտօնը։ Գետափը նաւակ մը գտնելով, մտաւ և յառաջեց դէպ 'ի գետին մէջ տեղը, ուր ջուրն խորունկ էր, և տեղին հեռի յափանց։ Դժբախտ կենդանւոյն պարանոցէն կախուած ծանրակշիռ քարն, պիտի իջեցնէր զինքը մինչև 'ի խորս գետոյն։ Հասնելով 'ի միջավայր տեղին, 'ի վեր առաւ ծանրոցը լի երկիւղիւ և դողմամբ. և բոլոր անձամբը յենլով նաւակին եզերացը վրայ՝ դէպ 'ի դուրս կարկառեցաւ և թողուց ծանրոցը ջրոյն մէջ։ Բայց քարին ծանրութիւնն և կամ երկնից պատահան՝ որ վրէժխնդիր է նոյն իսկ կենդանեաց դէմ եղած անիրաւ անգթութեան, գլորեց զինքն ալ շան հետ 'ի Սէն գետ, ուր անտարակոյս կը կորսուէր եթէ շունը իրեն օգնութեան չհասնէր։ Բախտն այնպէս տնօրիներ էր որ խեղճ արարածը կարենայ ոտքերովը քակել պարանոցէն կախուած քարն և դառնալ անվնաս 'ի վերայ ջուրց. ուր տեսնելով իր տէրն 'ի վտանգ կորստեան, դիմեց լուղալով առ նա անյիշաչարութեամբ, և մատուցանելով թաւամազ թիկունքը, բերաւ մինչև ցգետափն 'ի զարմանս ամենայն տեսողաց. որ և վարձատրեցաւ իր ըրած բարեգործութեանը համար. վասն զի հարուստ անձ մը որ գործոյն ականատես եղեր էր, գնեց այն շունն և միշտ տունը կը պահէր։

ԲՈՒՍԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ

Բևեռային երկիր ըսելով պէտք է իմանալ հիւսիսային բևեռէն մինչև իր ցրտային շրջանակին միջոցը, լայնութեան 66 1/2 աստիճանէն մինչև յ' 90°, ուր տարին անընդհատ ինչուան 6 ամիս ցորեկ և 6 ամիս գիշեր կ'ըլլայ։ Այս 23 1/2 աստիճան միջոցը կամ գօտին՝ կը պարունակէ իր մէջ Եւրոպիոյ, Ասիոյ և Ամերիկոյ հիւսիսագոյն ցամաքները. առջինին մասն է Լապոնիա և Սամոյետք. երկրորդին՝ Սիպերիա, յՈւրալ լերանց մինչև 'ի Պէրինկի նեղուցը. երրորդին՝ Կրէնլանտիա և Պաֆինի ծոցէն մինչև 'ի բևեռային ծովն եղած կղզիք։ Եթէ երկրիս ուրիշ կողմերուն հետ բաղդատենք՝ հարկ է այս գօտւոյս բուսաբերութիւնն Ալպեան կամ Լեռնային անուանել. միայն թէ ուրիշ տեղ ալպեան բոյսք շատ մեծ բարձրութեանց վրայ կ'ըլլան, իսկ հօս ամենէն ցած տեղեր ալ. այս տեղի դաշտերն իսկ սառնապատ անապատներ են, և բոյսերնին հարկ է որ հազարաւոր մետրաչափ բարձր լերանց բուսոց նման ըլլան. միայն թէ ամեն տեղ ալ այնպէս ընդարձակ ձիւնապատ դաշտեր չեն երևիր։ Ամենէն ամայի և ահաւոր կերպարանք կ'ընծայեն կղզիական կողմանք, ինչպէս Պաֆինի (որ և Հուտսոնի) ծոցոյ, ժայռերով և կիրճերով կտրտուած, որոց մէջէն Սառուցեալ ծովուն երեսէն դուրս կը ցցուի Մէլվիլ կղզին ամփիթէատրոնի ձևով, 74-77° լայնութեան տակ. սրաձև կատարներով և բարձր բլրոց շարքով մը, որոց մէջէն կը բարձրանան ինչուան 2-3000' գագաթունք։ Ասոր նման են ուրիշ կղզիք ալ, և ամենէն ահաւորն է Կրէնլանտիա, որոյ սառնաձոյլ գագաթունքն ինչուան 5000' բարձր են։

Այս գօտւոյն տակ ամառ ատեն փոխանակ գետոց՝ սառնահոսով հեղեղներ կը թաւալին խորաձորոց մէջ, և ծանր ծանր կը հասնին 'ի Սառուցեալ ծով։ Պաֆինի ծոցէն լեռնահասակ սառոյցներ կու գան 'ի հիւսիսոյ, կը զարնուին Կրէնլանտիոյ ափանց, և կտորտուած կ'երթան ծոցոյն նաւապաղ հոսանքներովն՝ աւելի հարաւային կողմեր, որով կ'ազատի բևեռային գօտին բոլորովին սառելէն. կը կարծուի թէ տաքուկ հոսանք մը ծովուն խորէն կ'երթայ մինչև 'ի բևեռ, և հոն վեր ելնելով բևեռին սահմանները լոյծ ծով մը կը պահէ, մթնոլորտը կը մեղմացընէ, որով բոյսք և կենդանիք ալ կրնան ապրիլ։ Այս յուսով է որ այնչափ ջանքով կը դիմեն յանդուգն նաւորդք դէպ 'ի բևեռ, անոր գաղտնիքն իմանալու։ Ասով յայտնի կ'ըլլայ որ միայն աշխարհագրական լայնութեան դիրքն չեն պատճառ ցրտութեան. վասն զի մինչ Կրէնլանտիա 60-73° աստիճանաց տակ այսպէս սառնապատոյց է, նոյն աստիճանօք շատ աւելի բարեխառն և բուսաբեր են Նորուեկիա, Շուետ և Ֆինլանտիա. որովհետև Նորուեկիոյ եզերքէն կ'անցնի

digitised by A.R.A.R.@